Lausunto eduskunnan maa- metsätalousvaliokunnalle 16.9.2020

Viite: *Lausuntopyyntö liittyen asiaan: Perusmuistio YM2020-00101 koskien Euroopan komission tiedonantoa vuoteen 2030 ulottuvasta biodiversiteettistrategiasta Luonto takaisin osaksi elämäämme (**maatalous- ja kalastusasiat**)*

Lausunnon antaja: *Luonnonvarakeskus (Luke)*

Yleisiä näkökohtia

Luonnonvarakeskus katsoo, että Perusmuistio on yleisesti ottaen hyvin valmisteltu. Muistiossa huomioidaan biodiversiteettikysymyksen moniuloitteisuus, biodiversiteettipolitiikan kokonaisvaltaisuus ja politiikkakoherenssin tärkeys, Suomen kansalliset erityispiirteet sekä realiteetit biodiversiteetin suojelussa ja ennallistamisessa mukaan lukien tutkimustarpeet tietopohjan vahvistamiseksi. Luonnonvarakeskus haluaa kuitenkin korostaa seuraavia näkökohtia:

- EU:n Biodiversiteettistrategia painottaa suojelua ja ennallistamista. Kestävän käytön näkökulma tunnistetaan, mutta jää strategiassa suojelun ja ennallistamisen varjoon. Luke pitää tärkeänä, että Suomi korostaa kestävän käytön näkökulmaa Perusmuistiossaan.
- Biodiversiteettia ei voida edistää ilman, että tavoitteita ja niiden toteutusta tarkastellaan yhdessä muiden ympäristötavoitteiden (vesiensuojelu, ilmastonmuutoksen hillitseminen ja sopeutuminen) kanssa ja ennakoidaan toimenpiteiden sosiaalisia ja alueellisia vaikutuksia Suomessa ja muissa maissa.
- Yhteis- ja ristikkäisvaikutusten sekä riskien tunnistamiseksi tarvitaan monitieteistä ja tieteidenvälistä tutkimusta. Tarvitaan myös tarkasteluja, jotka ulottuvat yli systeemisten rajojen (maaekosysteemit/vesiekosysteemit), kuten esimerkiksi maatalouden ja metsätalouden vesiensuojelun ja biodiversiteetin yhteyksiä, jotta toimenpiteet eivät ole ristiriidassa.
- Biodiversiteetin suojelu, ennallistamisen ja kestävän käytön politiikan tulee pitkällä aikavälillä pyrkiä tarkoituksenmukaisiin ja tehokkaisiin toimenpiteisiin sekä dynaamisiin ja vapaaehtoisiin toimintamalleihin sekä soveltaa yhteishallinnan (co-management) malleja silloin kuin mahdollista.

Maatalous

Yleisesti maatalouden monimuotoisuuden kannalta strategian ehdotukset ja Perusmuistion kannanotot ovat hyviä. Biodiversiteettistrategiassa ilmaistu tavoite, jonka mukaan vähintään 10 prosentilla maatalousmaasta pitäisi olla hyvin monimuotoisia maisemapiirteitä, on ehdottomasti kannatettava. Suomen maataloudessa suurin uhka luonnon monimuotoisuudelle aiheutuu edelleenkin maisemarakenteen kehityksestä, jolle on tyypillistä varsinaisen viljelykäytön ulkopuolella olevien avoimien tai puoliavoimien alueiden väheneminen. Monimuotoisuushyötyjen saavuttamiseksi pitääkin huolehtia erityisesti siitä, että kaikilla viljelyalueilla säilyisi riittävä

suhteellinen osuus peltoviljelyn ulkopuolisia alueita kuten luonnonlaitumia, luonnonhoitopeltoja, monimuotoisuuskaistoja, suojavyöhykkeitä, suojakaistoja, pientareita, peltosaarekkeita tai muita vastaavia alueita. Näillä on tärkeä merkitys paitsi peltolinnustolle, mutta myös pölyttäjille. On tärkeää, että Suomi hyödyntää riittävässä määrin omassa kansallisessa Yhteisen Maatalouspolitiikan (YMP) suunnitelmassaan uudistuvan YMP:n tarjoamaa keinovalikoimaa maatalousmaan monimuotoisten maisemapiirteiden takaamiseksi.

Ruoantuotanto- ja laajaperäisten alojen rinnalla biodiversiteetin edistämiseksi on käytössä merkittäviä mahdollisuuksia ruoantuotantoalojen viljelykiertojen monipuolistamiseksi. Tähän ei ole kiinnitetty huomiota strategiassa eikä Perusmuistiossa. Usein erilaisilla ”ympäristönurmilla” on huomattavasti tärkeämpi rooli biodiversiteetin kannalta kuin jos heikkotuottoiset lohkot metsitetään varsinkin, jos kyseiset metsitettävät lohkot sijaitsevat olemassa olevien metsien välittömässä läheisyydessä. Metsittämisestä tulisi sekä ilmastollisia että monimuotoisuushyötyjä, mikäli metsitys kohdistuisi laajojen peltoaukeiden heikkotuottoisille, logistisesti ongelmallisille lohkoille.

Suomessa maatalousalueiden uhanalaisten lajien kannalta perinnebiotooppien hoito on ensisijaista, joka alla olevassa kuuluisi high-diversity landscape -luokkaan. Hoidetun perinnebiotoopin alaa pitäisi saada kasvatettua Suomessa 30 000 hehtaarista noin 60 000 hehtaariin.

Luke katsoo, että Biodiversiteettistrategiassa ongelmallisia kohtia maatalouden osalta ovat seuraavat kohdat, joihin Perusmuistiossa on jo osittain kiinnitetty huomiota:

- Torjunta-aineiden käytön vähentäminen 50 %:iin. Luke pitää hyvänä Perusmuistion huomiota, jonka mukaan tarkkojen määrien sijaan on tärkeää tarjota vaihtoehtoisia kasvinsuojelutapoja. Torjunta-aineiden käytön nopea vähentäminen lisää erityisesti rikkakasvien määrää, koska herbisidit ovat eniten käytetty torjunta-aineryhmä maataloudessa (noin 75%). Rikkakasvien määrän lisääntyminen alentaa satotasoa huomattavasti ja ravinteita voi vapautua esim. vesistöön. Jos torjunta-aineita ei käytetä, joudutaan käyttämään mekaanisia torjuntamenetelmiä eli muokkaamaan maata enemmän, millä voi olla kielteisiä vaikutuksia hiilen sitoutumisessa maaperään sekä ravinnepäästöihin. Olisi tärkeää keskittyä haitallisimpiin torjunta-aineisiin (kuten toinen tavoite kuuluukin) ja miettiä, missä paikoissa ja missä tilanteissa saavutettaisiin suurin hyöty torjunta-aineiden käytön vähentämisestä.
- Luomuviljelyn pinta-ala 25% vuoteen 2030 mennessä: Tämä on kunnianhimoinen tavoite, vaikka luomun ala Suomessa on kasvanut viime vuosina. Luomun ala on nyt 13,5 %. Kasvu on kohdistunut luomunurmiin, mikä viittaa siihen, että kasvua on tapahtunut karjataloudessa, jossa luomu on kannattavampaa kuin kasvinviljelyssä. Luomutuotannon kehitys on toistaiseksi ollut tukiriippuvaista. Luke tukee Perusmuistion näkemystä siitä, että kasvun pitäisi tapahtua markkinalähtöisesti ja siksi tarvitaan toimenpiteitä luomumarkkinoiden edistämiseksi.

Kalatalous

Kalatalouden kannalta Biodiversiteettistrategian ehdotukset ja Perusmuistion kannanotot ovat pääsääntöisesti hyviä. Komissio korostaa tavoitteissaan vesi- ja meriluonnon ennallistamista sekä virtavesissä ekologisen virtaaman saavuttamista. Komissio esittää vesipuitedirektiivin tavoitteiden saavuttamiseksi lisätoimia makean veden ekosysteemien ja jokien luonnollisten toimintojen ennallistamiseksi, jotka voidaan toteuttaa poistamalla tai mukauttamalla esteitä, jotka estävät kalojen vaeltamisen, ja parantamalla veden ja sedimenttien virtausta. Lisäksi komissio esittää, että vähintään 25 000 kilometriä jokia palautetaan vapaasti virtaavaan tilaan vuoteen 2030 mennessä. Joitakin asioita muistiossa voitaisiin vielä tarkentaa ja/tai korostaa.

- Perusmuistiossa virtavedet käsitellään irrallisena metsä- ja maatalousympäristöstä. Muistiossa keskitytään suppeasti vain vapaan virtaaman saavuttamiseen. Mainita tarvittavista kunnostustoimenpiteistä myös vesistöjen valuma-alueilla olisi tarpeen. Paine maa- ja metsätalousalueilta on erityisesti Suomessa nostettu merkittäväksi asiaksi. Suuret joet ja savimaiden joet on meillä arvioitu äärimmäisen uhanalaisiksi etenkin säännöstelyn ja siihen liittyvän rakentamisen vuoksi, joten toimenpiteitä tarvittaisiin erityisesti niissä.

- Perusmuistiossa esille nostettu pien- ja latvavesien suojelu ja ennallistaminen on myös tärkeää. Valtaosa uhanalaisista makeiden vesien lajeista boreaalisella vyöhykkeellä on riippuvaisia pienvesistä, joten niiden ennallistamisella on suuri merkitys kokonaisuudelle. Kunnostustarvetta on noin kolmanneksella arvioidusta 100 000 purokilometristä.

- Suojelualueiden ketjuttamisen merkityksen korostaminen erityisesti virtavesissä on tarpeen. Ei ole mielekästä suojella jokea vain sieltä täältä; toimiva jatkumo muodostuu latvavesiltä jokien kautta mereen eli jokivesistö kokonaisuudessaan on tärkeä.

- Rannikko- ja sisävesien tilan parantaminen edellyttää vesien rehevöitymisen aiheuttamien haittojen vähentämistä tukevia toimenpiteitä. Tämä tapahtuu ensi sijassa vähentämällä eri sektoreiden toiminnan haitallisia vaikutuksia vesien tilaan valuma-alueella.

- Kalastusta ja vesiviljelyä koskevassa kappaleessa olisi korostettava, että kestävästi toteutettuna sekä kalastus että vesiviljely voivat edistää biodiversiteettiä, jos niiden tuotteilla korvataan ison jalanjäljen tehomaatalouden tuotteita. Kalastuksen osalta voisi myös korostaa, että esimerkiksi oikein toteutettu pienten parvikalojen, kuten sillin, silakan ja muikun, kalastus jättää elonkehään mitättömän jäljen verrattuna siihen, että raivataan pelto, jota aletaan muokkaamaan ja lannoittamaan. Jos komissio esittää tulevaisuudessa rajoitustoimenpiteitä sellaisille pyydyksille, joiden katsotaan aiheuttavan haittaa luonnon monimuotoisuudelle, on tärkeää, että se perustuu tutkittuun laaja-alaiseen tietoon.

- Perusmuistiossa todetaan, että ennallistamis- ja suojelutavoitteiden täyttäminen ei saa heikentää ruokaturvaa. Tämä on tärkeä näkökulma myös kalataloudessa. Kotimaisen kalan osuus kaupallisen elintarvikekalan kokonaiskulutuksesta on Suomessa nykyisin vain 19 prosenttia. Kotimaisen kasvatetun kalan osuus on 11 prosenttia meillä käytetystä

elintarvikekalasta. Nykyinen hallitusohjelma pyrkii lisäämään kotimaisen kalan osuutta kulutuksesta edistämisohjelmalla, jota maa- ja metsätalousministeriö valmistelee yhdessä keskeisten toimijoiden ja tutkimuksen kanssa. Tavoitteena on nostaa elintarvikkeena käytettävän kotimaisen kalan käyttö kaksinkertaiseksi vuoteen 2027 mennessä.

- Kotimaisen kalan tarjonnan lisääminen edellyttää vesiviljelyn (kalankasvatuksen) merkittävää lisäämistä. Vesiviljelystä Perusmuistio toteaa, että sen pitää olla kestävää. Vesiviljelyn biodiversiteettijälki on pieni ja viljely vie vähän pinta-alaa. Vesiviljelyä voidaan lisätä kestävästi hyödyntämällä uusia teknologioita avomeri- ja kiertovesi-kasvatuksessa. Ravinnepäästöjen vähentämiseen ja kiertotalouteen perustuvien tehokkaiden kannustimien luominen kasvatukseen on tärkeää. Uusia tuotantoalueita voidaan osoittaa tutkimustuloksiin pohjautuvan sijainninohjauksen avulla. On myös huomattava, että Valtion vesiviljely osallistuu Suomen geenivarastrategian mukaiseen uhanalaisten kalakantojen suojeluun ja ennallistamiseen.

- Perusmuistiossa todetaan, että uhanalaisten lajien sekä luontotyyppien kannalta tärkeitä alueita tulee suojella sellaisilta meriympäristöä muuttavilta toiminnoilta, jotka olennaisella tavalla heikentävät biodiversiteettiä ja ekosysteemin toimintaa. On tärkeää, että tällainen muotoilu ei anna mahdollisuutta varovaisuusperiaatteen ylitulkintaan esimerkiksi vesiviljelyn osalta. Ruokaketjun monimutkaiset vuorovaikutussuhteet ovat kaiken kaikkiaan jääneet melko vähälle huomiolle perusmuistiossa.

- Perusmuistiossa todetaan, että merellä tapahtuvaa kalastusta pitää säädellä. Kalastusta säädellään EU:ssa jo melko tehokkaasti ja meriympäristölle haitallisten vaikutusten vähentämiseksi on jo tehty paljon työtä. Monet taantuneet kannat on saatu elpymään. EU:n osalta ongelmat ovat tällä hetkellä suurimpia Välimerellä. Luke yhtyy muistion näkemykseen, että laiton kalastus tulee estää tehokkailla toimilla. Laiton kalastus vie pohjan kalastuksen säätelyltä. Myös sisävesien monimuotoisuuden turvaamiseksi tarvitaan tehokasta kalastuksensäätelyä perusmuistiossa korostettujen virtaamakysymysten rinnalla.

- Perusmuistiossa todetaan, että lintu- ja luontodirektiivien liitteitä tulee päivittää. Tälle vaatimukselle on hyvät perusteet, koska tutkittua tietoa on tullut lisää. Lajiluettelot eivät voi olla ikuisesti voimassa ja lajien (kantojen) kehityksestä irrotettuja.

- Suojelupinta-alan tavoitteiden (30% ja 10%) osalta olisi hyvä tarkemmin määritellä, mitä tiukan suojelun periaate käytännössä tarkoittaa. Mikä on kiellettyä ja sallittua näillä alueilla, ja määritteleekö jokainen jäsenmaa sen omalla kohdallaan?

Ystävällisesti,

Katriina Soini
Erikoistutkija, tutkimuspäällikkö

Petri Suuronen
Ohjelmajohtaja